

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

అర్జునస్య భుజాభిర్నర్మదాయాః ప్రవాహస్యావరోధో
రావణసంచితపుష్పోపహారస్య జలే వహనం రావణాదినిశాచరైః
సహార్జునస్య యుద్ధం రావణం నిగృహ్యార్జునస్య స్వనగరే ప్రస్థానం

నర్మదాపులినే యత్ర రాక్షసేంద్రః స దారుణః |

పుష్పోపహారం కురుతే తస్మాద్ దేశాదదూరతః || 7.32.1 ||

అర్జునో జయతాం శ్రేష్ఠో మాహిష్మత్యాః పతిః ప్రభుః |

క్రీడతే సహ నారీభిర్నర్మదాతోయమాశ్రితః || 7.32.2 ||

తాసాం మధ్యగతో రాజా రరాజ చ తదార్జునః |

కరేణానాం సహస్రస్య మధ్యస్థ ఇవ కుంజరః || 7.32.3 ||

జిజ్ఞాసుః స తు బాహూనాం సహస్రస్యోత్తమం బలం |

రురోధ నర్మదావేగం బాహుభిర్బహుభిర్వృతః || 7.32.4 ||

కార్తవీర్యభుజాసక్తం తజ్జలం ప్రాప్య నిర్మలం |

కూలోపహారం కుర్వాణం ప్రతిస్తోతః ప్రధావతి || 7.32.5 ||

సమీననక్రమకరః సపుష్పకుశసంస్తరః |

స నర్మదాంభసో వేగః ప్రావృట్కాల ఇవాబభౌ || 7.32.6 ||

స వేగః కార్తవీర్యేణ సంప్రేషిత ఇవాంభసః |

పుష్పోపహారం సకలం రావణస్య జహార హ || 7.32.7 ||

రావణోఽర్థసమాప్తం తముత్సృజ్య నియమం తదా |
నర్మదాం పశ్యతే కాంతాం ప్రతికూలాం యథా ప్రియాం || 7.32.8 ||

పశ్చిమేన తు తం దృష్ట్వా సాగరోద్ధారసన్నిభం |
వర్ధంతమంభసో వేగం పూర్వామాశాం ప్రవిశ్య తు || 7.32.9 ||

తతోఽనుభ్రాంతశకునాం స్వభావే పరమే స్థితాం |
నిర్వికారాంగనాభాసామపశ్యద్ రావణో నదీం || 7.32.10 ||

సవ్యేతరకరాంగుల్యా హ్యశబ్దాస్యో దశాననః |
వేగప్రభవమన్వేష్టుం సోఽదిశచ్ఛకసారణౌ || 7.32.11 ||

తౌ తు రావణసందిష్టౌ భ్రాతౌ శుకసారణౌ |
వ్యోమాంతరగతౌ వీరౌ ప్రస్థితౌ పశ్చిమాముఖౌ || 7.32.12 ||

అర్థయోజనమాత్రం తు గత్వా తౌ రజనీచరౌ |
పశ్యేతాం పురుషం తోయే క్రీడంతం సహయోషితం || 7.32.13 ||

బృహత్సాలప్రతీకాశం తోయవ్యాకులమూర్ధజం |
మదరక్తాంతనయనం మదవ్యాకులచేతసం || 7.32.14 ||

నదీం బాహుసహస్రేణ రుంధంతమరిమర్దనం |
గిరిం పాదసహస్రేణ రుంధంతమివ మేదినీం || 7.32.15 ||

బాలానాం వరనారీణాం సహస్రేణ సమావృతం |
సమదానాం కరేణానాం సహస్రేణేవ కుంజరం || 7.32.16 ||

తమద్భుతతరం దృష్ట్వా రాక్షసౌ శుకసారణౌ |
సన్నివృత్తావుపాగమ్య రావణం తమథోచతుః || 7.32.17 ||

బృహత్సాలప్రతీకాశః కోఽప్యసౌ రాక్షసేశ్వర |
నర్మదాం రోధవద్ రుద్ధ్వా క్రీడాపయతి యోషితః || 7.32.18 ||

తేన బాహుసహస్రేణ సన్నిరుద్ధజలా నదీ |
సాగరోద్ధారసంకాశానుద్ధారాన్ సృజతే ముహుః || 7.32.19 ||

ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ నిశమ్య శుకసారణౌ |
రావణోఽర్జున ఇత్యుక్త్వా స యయౌ యుద్ధలాలసః || 7.32.20 ||

అర్జునాభిముఖే తస్మిన్ రావణే రాక్షసాధిపే |
చండః ప్రవాతి పవనః సనాదః సరజస్తథా || 7.32.21 ||

సకృదేవ కృతో రావః సరక్తపుషతో ఘనైః |
మహోదరమహాపార్శ్వధూమ్రాక్షశుకసారణైః || 7.32.22 ||

సంవృతో రాక్షసేంద్రస్తు తత్రాగాద్ యత్ర చార్జునః |
అదీర్ఘేణైవ కాలేన స తదా రాక్షసో బలీ || 7.32.23 ||

తం నర్మదాహ్రదం భీమమాజగామాంజనప్రభః |
స తత్ర స్త్రీపరివృతం వాసితాభిరివ ద్విపం || 7.32.24 ||

నరేంద్రం పశ్యతే రాజా రాక్షసానాం తదార్జునం |
స రోషాద్ రక్తనయనో రాక్షసేంద్రో బలోద్ధతః || 7.32.25 ||

ఇత్యేవమర్జునామాత్యానాహ గంభీరయా గిరా |
అమాత్యాః క్షిప్రమాఖ్యాత హైహయస్య నృపస్య వై || 7.32.26 ||

యుద్ధార్థం సమనుప్రాప్తో రావణో నామ నామతః |
రావణస్య వచః శ్రుత్వా మంత్రిణోఽథార్జునస్య తే || 7.32.27 ||

ఉత్తస్థుః సాయుధాస్తం చ రావణం వాక్యమబ్రువన్ |
యుద్ధస్య కాలో విజ్ఞాతః సాధు భో సాధు రావణ || 7.32.28 ||

యః క్షీబం స్త్రీగతం చైవ యోధుముత్సహసే నృపం |
స్త్రీసమక్షగతం యత్ త్వం యోధుముత్సహసే నృప || 7.32.29 ||

వాసితామధ్యగం మత్తం శార్దూల ఇవ కుంజరం |
క్షమస్వాద్య దశగ్రీవ ఉష్యతాం రజనీ త్వయా |
యుద్ధే శ్రద్ధా తు యద్యస్తి శ్వస్తాత సమరేఽర్జునం || 7.32.30 ||

యది వాపి త్వరా తుభ్యం యుద్ధతృష్ణాసమావృత |
నిపాత్యాస్మాన్ రణే యుద్ధమర్జునేనోపయాస్యసి || 7.32.31 ||

తతస్థై రావణామాత్యైరమాత్యాస్తే నృపస్య తు |
సూదితాశ్చాపి తే యుద్ధే భక్షితాశ్చ బుభుక్షితైః || 7.32.32 ||

తతో హలహలాశబ్దో నర్మదాతీరగో బభౌ |
అర్జునస్యానుయాత్రాణాం రావణస్య చ మంత్రిణాం || 7.32.33 ||

ఇషుభిస్తోమరైః ప్రాసైస్త్రిశూలైర్వజ్రకర్షణైః |
సరావణానర్దయంతః సమంతాత్ సమభిద్రుతాః || 7.32.34 ||

హైహయాధిపయోధానాం వేగ ఆసీత్ సుదారుణః |
సనక్రమీనమకరసముద్రస్యేవ నిఃస్వనః || 7.32.35 ||

రావణస్య తు తేఽమాత్యాః ప్రహస్తశుకసారణాః |
కార్తవీర్యబలం క్రుద్ధా నిర్దహంతి స్మ తేజసా || 7.32.36 ||

అర్జునాయ తు తత్కర్మ రావణస్య సమంత్రిణః |
క్రీడమానాయ కథితం పురుషైర్భయవిహ్వలైః || 7.32.37 ||

శ్రుత్వా న భేతవ్యమితి స్త్రీజనం స తదార్జునః |
ఉత్తతార జలాత్ తస్మాద్ గంగాతోయాదివాంజనః || 7.32.38 ||

క్రోధదూషితనేత్రస్తు స తదార్జునపావకః |
ప్రజజ్వాల్ మహాఘోరో యుగాంత ఇవ పావకః || 7.32.39 ||

స తూర్ణతరమాదాయ వరహేమాంగదో గదాం |
అభిదుద్రావ రక్షాంసి తమాంసీవ దివాకరః || 7.32.40 ||

బాహువిక్షేపకరణాం సముద్యమ్య మహాగదాం |
గారుడం వేగమాస్థాయ ఆపపాతైవ సోఽర్జునః || 7.32.41 ||

తస్య మార్గం సమారుద్ధ్య వింధ్యోఽర్కస్యేవ పర్వతః |
స్థితో వింధ్య ఇవాకంప్యః ప్రహస్తో ముసలాయుధః || 7.32.42 ||

తతోఽస్య ముసలం ఘోరం లోహబద్ధం మదోద్ధతః |
ప్రహస్తః ప్రేషయన్ క్రుద్ధో రరాస చ యథాంతకః || 7.32.43 ||

తస్యాగ్రే ముసలస్యాగ్నిరశోకాపీడసన్నిభః |
ప్రహస్తకరముక్తస్య బభూవ ప్రదహన్నివ || 7.32.44 ||

ఆధావమానం ముసలం కార్తవీర్యస్తదార్జునః |
నిపుణం వంచయామాస గదయా గతవిక్లవః || 7.32.45 ||

తతస్తమభిదుద్రావ సగదో హైహయాధిపః |
భ్రామయాణో గదాం గుర్వీం పంచబాహుశతోచ్ఛ్రయాం || 7.32.46 ||

తతో హతోఽతివేగేన ప్రహస్తో గదయా తదా |
నిపపాత స్థితః శైలో వజ్రివజ్రిహతో యథా || 7.32.47 ||

ప్రహస్తం పతితం దృష్ట్వా మారీచశుకసారణాః |
సమహోదరధూమ్రాక్షా అపసృష్టా రణాజిరాత్ || 7.32.48 ||

అపక్రాంతేష్వమాత్యేషు ప్రహస్తే చ నిపాతితే |
రావణోఽభ్యుద్రవత్ తూర్ణమర్జునం నృపసత్తమం || 7.32.49 ||

సహస్రబాహోస్తద్ యుద్ధం వింశద్బాహోశ్చ దారుణం |
నృపరాక్షసయోస్తత్ర ఆరభ్య రోమహర్షణం || 7.32.50 ||

సాగరావివ సంక్షుభౌ చలమూలావివాచలౌ |
తేజోయుక్తావివాదిత్యౌ ప్రదహంతావివానలౌ || 7.32.51 ||

బలోద్ధతౌ యథా నాగౌ వాసితార్థే యథా వృషౌ |
మేఘావివ వినర్దంతౌ సింహావివ బలోత్కటౌ || 7.32.52 ||

రుద్రకాలావివ క్రుద్ధౌ తౌ తదా రాక్షసార్జునౌ |
పరస్పరం గదాం గృహ్య తాడయామాసతుర్భృశం || 7.32.53 ||

వజ్రప్రహారానచలా యథా ఘోరాన్ విషేహిరే |
గదాప్రహరాంస్తౌ తత్ర సేహతే నరరాక్షసౌ || 7.32.54 ||

యథాశనిరవేభ్యస్తు జాయతేఽథ ప్రతిశ్రుతిః |
తథా తయోర్గదాపోద్ధైర్దిశః సర్వాః ప్రతిశ్రుతాః || 7.32.55 ||

అర్జునస్య గదా సా తు పాత్యమానాహితోరసి |
కాంచనాభం నభశ్చక్రే విద్యుత్సదామినీ యథా || 7.32.56 ||

తథైవ రావణేనాపి పాత్యమానా ముహుర్ముహుః |
అర్జునోరసి నిర్భాతి గదోల్కేవ మహాగిరౌ || 7.32.57 ||

నార్జునః ఖేదమాయాతి న రాక్షసగణేశ్వరః |
సమమాసీత్ తయోర్యుద్ధం యథా పూర్వం బలీంద్రయోః || 7.32.58 ||

శృంగైరివ వృషాయుధ్యన్ దంతాగ్రైరివ కుంజరౌ |
పరస్పరం వినిఘ్నంతౌ నరరాక్షససత్తమౌ || 7.32.59 ||

తతోఽర్జునేన క్రుద్ధేన సర్వప్రాణేన సా గదా |
స్తనయోరంతరే ముక్తా రావణస్య మహోరసి || 7.32.60 ||

వరదానకృతత్రాణే సా గదా రావణోరసి |
దుర్బలేవ యథావేగం ద్విధాభూతాపతత్ క్షితౌ || 7.32.61 ||

స త్వర్జునప్రయుక్తేన గదాఘాతేన రావణః |
అపాసర్పద్ ధనుర్మాత్రం నిషసాద చ నిష్ఠనన్ || 7.32.62 ||

స విహ్వలం తదాఽఽలక్ష్మ్య దశగ్రీవం తతోఽర్జునః |
సహసోత్పత్య జగ్రాహ గరుత్మానివ పన్నగం || 7.32.63 ||

స తు బాహుసహస్రేణ బలాద్ గృహ్య దశాననం |
బబంధ బలవాన్ రాజా బలిం నారాయణో యథా || 7.32.64 ||

బధ్యమానే దశగ్రీవే సిద్ధచారణదేవతాః |
సాధ్వీతి వాదినః పుష్పైః కిరంత్యర్జునమూర్ధని || 7.32.65 ||

వ్యాఘ్రో మృగమివాదాయ మృగరాడివ కుంజరం |
రరాస హైహయో రాజా హర్షాదంబుదవన్ముహుః || 7.32.66 ||

ప్రహస్తస్తు సమాశ్వస్తో దృష్ట్వా బద్ధం దశాననం |
సహసా రాక్షసః క్రుద్ధో హ్యభిదుద్రావ హైహయం || 7.32.67 ||

నక్తంచరాణాం వేగస్తు తేషామాపతతాం బభౌ |
ఉద్భూత ఆతపాపాయే పయోదానామివాంబుధౌ || 7.32.68 ||

ముంచముంచేతి భాషంతస్తిష్ఠతిష్ఠేతి చాసకృత్ |
ముసలాని చ శూలాని సోత్సనర్జ తదా రణే || 7.32.69 ||

అప్రాప్తాన్యేవ తాన్యాశు అసంభ్రాంతస్తదార్జునః |
ఆయుధాన్యమరారీణాం జగ్రాహరినిషూదనః || 7.32.70 ||

తతస్తైరేవ రక్షాంసి దుర్ధరైః ప్రవరాయుధైః |
భిత్త్వా విద్రావయామాస వాయురంబుధరానివ || 7.32.71 ||

రాక్షసాంస్త్రాసయామాస కార్తవీర్యార్జునస్తదా |
రావణం గృహ్య నగరం ప్రవివేశ సుహృద్వృతః || 7.32.72 ||

స కీర్యమాణః కుసుమాక్షతోత్కరై -

ద్విజైః సపౌరైః పురుహూతసన్నిభః ।

తతోఽర్జునః స్వాం ప్రవివేశ తాం పురీం

బలిం నిగృహ్యేవ సహస్రలోచనః ॥ 7.32.73 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

ఉత్తరకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥